

CZU 343.132

CORAPORTUL PROCESULUI SPECIAL DE INVESTIGAȚII CU PROCESUL PENAL. AVANTAJE ȘI DEZAVANTAJE

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Activitate specială de investigații și anticorupție”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0000-0002-6642-4610

Vadim PARENIUC,

student, anul IV, Facultatea „DAOSP”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI
ORCID: 0009-0000-4495-3338

Rezumat

Articolul cuprinde o analiză succintă a coraportului procesului special de investigații cu procesul penal, execuțional penal desfășurat de către ofițerii de investigații ai subdiviziunilor specializate și vocația acestora în alegerea tacticii de efectuare, prin prisma activității speciale de investigații. Totodată, se trec în revistă noțiunile acestor procese, coraportul, avantaje și dezavantaje acestora. Concluziile cu care intervin autorii prin această cercetare vor completa arsenalul de idei investigative ale ofițerului de investigații în realizarea sarcinilor, etapelor și fazelor procesului special de investigații.

Cuvinte-cheie: *activitate specială de investigații, proces special de investigații, proces penal, proces execuțional-penal, investigații infracțiuni, ofițer de investigații, probe, combaterea criminalității.*

Summary

The article includes a brief analysis of the correlation of the special investigation process with the criminal, criminal enforcement process carried out by the investigation officers of the specialized subdivisions and their vocation in choosing the execution tactics, through the prism of the special investigation activity. At the same time, the notions of these processes, their correlation, advantages and disadvantages are reviewed. The conclusions, with which the authors intervene through the modest research, will complete the arsenal of investigative ideas of the investigating officer in carrying out the

tasks, stages and phases of the special investigation process.

Keywords: *the special investigation activity, the special investigation process, the criminal process, the execution-criminal process, criminal investigations, the investigation officer, evidence, crime fighting.*

Introducere. Conștientizând faptul că prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor este imposibilă fără efectuarea consecventă a acțiunilor de urmărire penală și speciale de investigații, o atenție primordială trebuie să se acorde perfecționării acestor activități ambigue ale subdiviziunilor competente. În această ordine de idei este oportun să se pună în discuție atât teoriile etimologice cu privire la fenomenul de criminalitate, cât și cele mai reprezentative direcții, procese și orientări coerente de activitatea de diagnoză, predicție și evaluare a creșterii fenomenului în condițiile Republicii Moldova.

Analiza datelor statistice [1] privind starea și dinamica infracțiunilor la nivel național ne permite să concluzionăm că, în linii generale, criminalitatea are tendința de stabilizare. Actuala dinamică, din păcate, apreciază unele deficiențe în activitatea diverselor structuri ale statului, subdiviziunilor specializate din cadrul ori subordonate autorităților acestuia. Modificarea în sens pozitiv a condițiilor specifice interne, precum și intensificare cooperării funcționarilor cu statut special în limitele procesului penal și special de investigații desfășurat pot să influențeze decisiv această tendință în evoluția sa pe termen lung. Desăvârșirea organizării și tacticii muncii informative de prevenire/investigare în sfera luptei cu criminalitatea apare ca o condiție de mărire a eficacității procesului penal și special de investigații.

În cele ce urmează ne propunem să abordăm linia de comportament al ofițerului de investigații și vocația sa privind coraportul procesului special de investigații cu procesul penal, execuțional penal în vederea aprecierii modului în care acesta poate fi utilizat în procesul investigării/ „... cercetării infracțiunilor presupuse sau săvârșite...” [2, art.1, alin.(2)].

Metode și materiale aplicate. La elaborarea acestei publicații a fost folosit material teoretic, normativ și empiric. Cercetarea actualului subiect a fost posibilă prin aplicarea mai multor metode de investigare științifică, specifice teoriei activității speciale de investigații: metoda logică, metoda analizei comparative, analiza sistemică etc.

Scopul cercetării. Cercetarea și analiza cadrului normativ intern, jurisprudenței și doctrinei privind coraportul procesului special de in-

investigații cu procesul penal, execuțional penal și efectul acestuia efectuat „...în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor” [3, art.1]. Cele menționate prezintă, în opinia noastră, direcțiile cele mai semnificative de dezvoltare a cooperării ofițerilor de investigații cu ofițerii de urmărire penală care „sunt obligate să activeze în așa mod încât nicio persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nicio persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi fundamentale” [2, art.1, alin.(3)].

Rezultate obținute și discuții. În primul rând, remarcăm faptul că activitatea specială de investigații (în continuare ASI) este, pe de o parte, ciclică, iar pe de altă parte, de natură procedurală. Această viziune asupra ASI ne permite să o considerăm sub forma unui sistem specific de elemente interconectate și interdependente (acțiuni, măsuri, metode, evenimente, operațiuni etc.), vizând atingerea unui scop comun prin implementarea obiectivelor sale comune. De regulă, procedurile ASI sunt formalizate în reglementări la nivel de lege sau de acte/instrucțiuni departamentale (în special, aceste din urmă „descriu/reglementează” ordinea organizării și tactica ASI și definesc etapele unei astfel de organizări). Cu toate acestea, nu ar trebui identificată oficial ASI (art.1 Legea nr.59/2012) cu procesul special de investigații. Deci, atunci când interpretăm prima în sensul „larg” al cuvântului diferențele sale cu procesul special de investigație sunt atât de clare, încât nu există o dificultate crescută în a le distinge (să reamintim că în acest caz există două tipuri principale în ASI – procesul pe care îl avem în vedere și activitatea de verificare investigativă/urmărire informativă, cu ulterioara lor valorificare). Cu toate acestea, anumite clarificări sunt necesare atunci când studiem ASI în sensul „îngust” al cuvântului, ca activitate de protejare a persoanelor/obiectelor/obiectivelor exclusiv contra atentatelor criminale, pentru a o deosebi de procesul special de investigații. Caracteristica principală a procesului special de investigații este că acesta este o parte a muncii investigative ale subiecților ASI, că apare inevitabil prin etape interdependente și implică un rezultat semnificativ din punct de vedere juridic în legătură cu permisiunea pornirii/gestionării dosarului special pe o situație legată de săvârșirea (probabila săvârșire) a unei infracțiuni.

Coraportul procesului special de investigații cu procesul penal și execuțional penal. De un interes deosebit este clarificarea coraportului lor în legătură cu prezența unui singur scop pentru toate cele trei complexe procedurale. Acestea servesc la implementarea normelor de

drept penal. Prin normele legale ale unui anumit proces, de regulă, sunt implementate diverse norme (părți ale normelor) legii penale și a dreptului penal, dar acest tip de specificitate nu face decât să sublinieze unitatea lor în principal – menite să protejeze omul și societatea de faptele/atacuri ilegale/criminale.

Literatura „foarte bogată” în acest domeniu este însă foarte departe de a ne oferi o sistematizare a conceptelor și definițiilor propuse. Actualmente este evidentă necesitate reconsiderării problemei coraportului „procesul penal – procesul special de investigații” din perspectiva conceptelor și a termenilor utilizați în teorie și practică întru definitivarea activităților din sfera supusă analizei.

După ce le-am analizat relația în ansamblu, putem trage anumite concluzii. Nu trebuie să presupunem că: a) ASI (procesul special de investigații) – aceasta este exclusiv activitatea în cadrul unui proces penal, cât și în afara acestuia; b) este de natură exclusiv auxiliară și servește ca unul dintre mijloacele „improvizate” doar pentru procesul penal, care „are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată” [2, art.1, alin.(2)].

Prin proces special de investigații „se subînțelege activitatea subiecților activității speciale de investigații cu privire la desfășurarea măsurilor speciale de investigații și a metodelor investigativ-operative, la aplicarea mijloacelor speciale și adoptarea diferitor decizii în acest context în vederea realizării sarcinilor activității speciale de investigații, precum și asigurarea procesului penal” [4, p. 229].

Noțiunea dată prevede sarcinile procesului special de investigații care sunt alcătuite din sarcini generale și particulare ale activității speciale de investigații, și anume:

- prevenirea infracțiunilor grave prin activități speciale de investigații;
- colectarea informațiilor privind faptele ilicite;
- căutarea persoanelor care au comis infracțiuni și se eschivează de la urmărirea penală;
- căutarea persoanelor dispărute fără urmă, identificarea persoanelor și cadavrelor cu identitatea necunoscută;
- contribuirea la efectuarea procesului penal etc.

În esența sa procesul special de investigații constituie anumite relații juridice cu caracter investigativ-operativ, care i-au naștere în proce-

sul executării de către subiecții a ASI. Totodată, aceste relații constituie coerența între subiecții ASI în vederea depistării faptelor infracționale (acțiuni sau inacțiuni), care se caracterizează prin posesia drepturilor și obligațiilor, fiind garantate de forța coercitivă (de constrângere) a statului.

Procesul special de investigații se află în legătură strânsă cu unele prevederi ale procesului penal, însă după „caracterul” de identitate diferă. Procesul special de investigații în mare măsură se deosebește de obiectivele procesual-penale prin [4, p. 231]:

a) faptul că procesul special de investigații este destinat să asigure procesul penal;

b) orientarea colectării datelor faptice corespunzător obiectului probațiunii (ceea ce trebuie să fie dovedit);

c) fundamentarea procesului special de investigații și a procesului penal pe principiul „prezumției nevinovăției”;

d) admisibilitatea utilizării unor rezultate ale activității speciale de investigații în procesul penal;

e) comunitatea scopurilor finale ale ambelor procese etc.

Totodată, fiind subordonat procesului penal, procesul special de investigații posedă trăsăturile sale specifice care-l deosebesc de primul. ASI se efectuează de către autorități ale căror subdiviziuni specializate efectuează activitatea specială de investigații enumerate în art.6 al Legii nr.59/2012 „privind ASI”, iar procesul penal – exclusiv de subiecții, nominalizați în CPP al R. Moldova. ASI, de regulă, se efectuează în ordinea prevăzută de actele normative departamentale secrete/strict secrete, iar procesul penal – în ordinea reglementată de CPP al R. Moldova. Exercițând ASI sunt utilizate forțele și mijloacele confidentiale, pe când folosirea lor în procesul penal nu se presupune și chiar nu se admite.

Analizând în complex coraportul acestor două procese putem concluziona că: procesul special de investigații, de obicei, începe precedând pornirea acțiunilor procesuale, fiind continuat cu începerea procesului penal [2, art.1, alin.(1)]. Procesul special de investigații nu numai că continuă paralel cu cel penal, dar și se prelungește după încetarea lui. Astfel, la început el însoțește unele proceduri execuțional-penale, iar în continuare – se realizează de sine stătător.

Caracterul de sine stătător al procesului special de investigații reflectă esența lui dublă: dintr-o parte el se prezintă ca un „ajutor” al procesului penal și execuțional-penal în atingerea scopului lor unic – realizarea normelor juridico-penale, din altă parte – procesul special de investigații se manifestă în rolul „concurrentului” lor, mobilizând activitatea care se înfăptuiește în limitele procesului penal.

Totodată, trebuie menționat faptul că soluțiile naționale în problema

luptei cu criminalitatea nu depind doar de acuratețea concepției teoretice, de structurile, programele și metodele prin care se desfășurează strategia de luptă împotriva criminalității [5], ci și de eficacitatea proceselor (penal/ special de investigații) pe care organele de urmărire penală pot să le ofere acestui scop. În consecință, coraportul și eficacitatea soluțiilor adoptate pentru prevenirea și combaterea criminalității depind de dezvoltarea proceselor analizate, de puterea reală a acestora și, nu în ultimul rând, de aplicarea realizărilor „muncii” investigative și de urmărire penală. Eforturile întreprinse în comun (realizate prin ambele procese) pentru actuala societate modernă și prosperă vor avea succese și acest obiectiv va fi realizat.

În concluzie. Într-adevăr, procesul special de investigații începe, de regulă, până la începerea procesului penal. Cu toate acestea, nu se termină cu pornirea acestuia din urmă. Procesul special de investigații nu numai că continuă în paralel cu procesul penal, dar continuă și după încheierea acestuia din urmă. Astfel, inițial însoțește procedurile penale, iar apoi procedeează din nou independent. În special, etapa finală a procesului special de investigații constă în monitorizarea persoanelor care au executat o pedeapsă penală și probabil se pregătesc să comită infracțiuni. Cu alte cuvinte, vorbim despre stadiul de prevenire a recidivei activității infracționale sau, în esență, din nou despre revenirea procesului special de investigații la stadiul inițial – căutarea infracțiunilor latente și activități conexe în legătură cu depistarea intențiilor „goale” ale indivizilor. Natura independentă a procesului special de investigații reflectă esența sa dublă: pe de o parte, este „asistent” al procesului penal și al procesului execuțional-penal în atingerea unui obiectiv comun pentru toți – implementarea normelor de drept penal, iar pe de altă parte, procesul special de investigații acționează ca „concurrent” al acestora, mobilizând și „împingând” activitățile care se desfășoară în cadrul procesului penal.

Referințe bibliografice

1. <https://mai.gov.md/ro/date-statistic>.
2. Codul procesual penal al RM, art.1, alin.(2). Publicat: 07.06.2003 în Monitorul Oficial nr. 104-110 art. nr: 447.
3. Legea RM nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații. În: Monitorul Oficial nr.113-118 art. 373.
4. PARENİUC A.I., PUNGĂ A., VASILIȘIN N. Activitatea specială de investigații. Partea Generală. Manual. Ediția a II-a. Chișinău, 2023. CZU: 343.132(075.8), ISBN 978-9975-135-69-6. 333 p.
5. Hotărârea Guvernului RM nr. 948 din 28.12.2022 cu privire la aprobarea Programului de prevenire și combatere a criminalității pentru anii 2022-2025. În: Monitorul Oficial nr.35-38 art.78.